

Слово в Неделя II. на Великия пост

*Там седяха някои от книжниците и
размишляваха в сърцата си:
какво тъй богохулствува Тоя? (Марк. 2:6-7)*

ие, грешните люде, трябва да бъдем търпеливи, като виждаме, че Сам безгрешният Син Божий бива осъден. От галилейските предели Иисус Христос, божественият Целител на душите и телата, се върнал в Капернаум. В днешното Евангелие се казва, че в деня на Своето идване Той извършил три велики благодеяния: първото — предложил на тамошните жители проповед, в която изложил Своето божествено учение с такава сила и сладост, че привлякъл към Себе Си почти целия град; домът, гдето проповядвал Той, бил препълнен отвътре, а отвън — обкръжен от гъста тълпа. „Разчу се — казва се в Евангелието, — че е в една къща. Тозчас се събраха мнозина, тъй че и пред вратата не можеха да се поберат; и Той им проповядваше словото“ (Марк. 2:1-2). Второто — Той изцелил с едно Свое всесилно слово нещастия разслабен, когото внесли четирима души: „Стани, вземи си одъра и върви“ (Марк. 2:11). Третото — заедно с телесното здраве Той му дарувал и душевно здраве, като с божествената Си власт го освободил от греховете му: „чедо, прощават ти се греховете“ (ст. 5). И с какво Му се отблагодарили за всичко това капернаумските жители? Простият народ се удивява, хвали и слави Бога: „всички се чудеха и славеха Бога, катоказваха: никога толкова нещо не сме виждали“ (ст. 12). А книжниците, блюстителите на закона, свещеният чин на синагогата, осъждат Иисуса като богохулник: „Там седяха някои от книжниците и размишляваха в сърцата си: какво тъй богохулствува Тоя?“ (ст. 6) Напротив, вие, книжници лицемери и клеветници, вие богохулствувате! А порицаваният от вас Христос като Бог има власт да прощава грехове, тъй като Той има сила, като Бог, да изцели разслабения от болестта му. И тъй, нима Той богохулствува, защото учи? Изрича ли богохулства, затуй че прощава и изцелява? Това ли ви съблазнява? Това ли

трови вашите сърца? Това ли изостря езиците ви за осъждане? Умолявам ви, братя, размислете: каква причина подбужда книжниците с такава страст да говорят против чудодействащия Владика? Христос учи, Христос върши чудеса; книжниците виждат, че се събира безчислена тълпа да слуша внимателно Неговите поучения; виждат те, че целият народ е изумен от Неговите чудеса, че едни вярват в Него, като във велик пророк, други пък — даже като в истинен Бог; и те се съблазняват, осъждат Го и открито говорят, че Той богохулствува. Какво е това нещо? Единствено завистта. Това е завистта, която воюва против всичко добро, която укорява словата и чудесата на възплътилия се Бог като зли хули.

Ползувайки се от този повод, искам да ви убедя да избягвате, доколкото е възможно тази човеконенавистна и богоненавистна страст; искам да ви представя, на първо място, какво нещо е завистта, и на второ — до какво довежда тя.

I.

Завистта е изначалното семе на всяко зло, първото порождение на всеки грях, първата отровна сквернота, разтляла небето и земята, първият тлетворен пламък, запалил огън за вечна мъка. Първият съгрешил на небето с гордост бил Денница; първият съгрешил в рая с непослушание бил Адам; първият съгрешил след изгонването със завист бил Каин. Но първата причина за всички тези грехове — на Денница, на Адама и на Каина, — била отново завистта.

От завист се омрачил първият велик началник на Ангелите, предводителят на Серафимите, „краснейшият Денница, възсияващ в утрото“. Когато той за пръв път видял неизречимата красота и слава на Трисияйния Бог, той Му завидял и се опечалил; после духът му се превъзнесъл от гордост и той възмечтал да бъде равен Богу. „В сърце си думаше: ще възляза на небето и ще бъда подобен на Всевишния“ (Ис. 14:13-14). Според св. Григорий Богослов, завистта омрачила Денница, който паднал поради гордост; бидейки божествен, той не могъл да изтърпи, че не почитат и него като Бог (Слово 27-мо на Св. Григорий Богослов). Прекрасният Ангел на светлината станал страшен демон на мрака; сменил височайшата чест на вечна мъка и, като се лишил от светлата и богоизтъкана одежда на дарованията, в която го облякъл Бог, той останал гол, запазвайки само основните качества на съществото си — твърдо, упорито и неизменно в злото, по думите на св. Григорий Богослов. Като разпалил в себе си още по-силна омраза и вражда против Бога, богоборният отстъпник не може да престане от тая борба. Когато той се убедил в своето пълно безсилие пред Бога, тогава насочил оръжието си и взел да се бори против човека. Както страшният звяр, леопардът, тъй мрази човека, че ако на самия него не може да му навреди и случайно види неговото изображение, нахвърля му се и върху него утолява гнева си, тъй и врагът на всяко добро, дяволът, бидейки безсилен пред Бога, щом видял живия Божий образ, човека,

нахвърлил се върху него под вида и с бързината на отровна змия. Видял човека увенчан от слава и чест в рая на сладостта, видял го цар над всички видими твари, и завистникът бил наранен от ревливост. Взел той да нашепва, да прелъстява, да скланя нашите праотци към непослушание; твърде се зарадвал, щом видял, че те са прокудени от рая и особено когато чул, че са осъдени на смърт: „от смърт ще умрете“. Той явно станал богоборец, враждувал против Бога и извратил човека, защото пред Бога бил безсилен. Но когато видял, че решението не е изпълнено тозчас, че осъдените от Бога на смърт Адам и Ева не умрели веднага, той не поискал да дочака срока, но употребил всички усилия по-скоро да внесе в живота смърт — напоил с отровата на завистта Каиновото сърце и въроръжил ръката му за убийство на брата си Авеля. Тъй от него време земята почнала да се осквернява от човешка кръв.

Във втората книга „Премъдрост Соломонова“ се казва: „Бог е създал човека за нетление и го е направил образ на Своето вечно битие; ала по завист от дявола влезе в тоя свят смъртта, и я изпитват ония, които са от неговия дял“ (2:23-24). Светият Златоуст пояснява това така: когато чул, че човекът ще се върне в земята, дяволът зажадувал да види това решение изпълнено, поискал даже повече — да види края на сина преди тоя на бащата, убийството на брат от брата, смърт безвременна и насилствена. Дяволът чул, че човекът е осъден на смърт и на завръщане пак в земята, и не могъл да дочака времето за изпълнение на тая присъда. Нещо повече. Поне да беше дочакал отначало да умре бащата Адам, а сетне и синът. Не, на него му се приискало да види края на сина преди тоя на бащата. Поне да беше умрял от естествена смърт. Не — от насилствена. Добре, нека тъй да е, но поне нека го убие друг някой, а не собственият му брат. Не — тъкмо той, родният му брат. Убийство на брат от брата! Виждаш ли колко зло дошло само от едно зло? Виждаш ли какво е способна да стори завистта! Виждаш ли как дяволът задоволил ненаситното си желание? Виждаш ли как много му помогнала завистта? Как тя задоволила неутолимата дяволова жажда? От завист в небесата пламнали война и отстъпничество; смутен бил блаженият мир и покой на Ангелите; Денница се сринал в бездната и — като дракон, — с опашката си завлякъл заедно със себе си една трета част от духовните звезди; от завист в недрата на земята запламтял неугасимият огън на вечна мъка. От завист прародителите нарушили заповедта и били изгонени от рая на сладостта посред тръните и бодлите, Адам — да се поминува с пот на чело, а Ева — да ражда в мъки рожбите си; от безсмъртни те станали смъртни; а с тях и ние, техните нещастни потомци, сме наследили от своите прародители греха заедно с Божието осъждане и проклетие. От завист братът неправедно намразил брата си и нечовешки го убил; от невинна кръв се осквернила чистата земя и се отворила страшната врата на проклятието, през която в света влязла смъртта. Всичко това станало от завист — тя била начало на богоборството, учителка на непослушанието, майка на братоубийството, причина за смъртта, в нея се корени всяко зло. Завистта е душевна печал, произлизаща от благополучието на ближния. В съгласие с мнението на всички древни философи-моралисти, св. Василий Велики я определя тъй: „Завистта е печал поради благополучието на ближния“.

Отровната хидра, според описанието на поетите-митолози, имала седем глави: от всички тях тя изпускала смъртоносна отрова. Грехът също има седем глави: първата му глава е гордостта; втората — сребролюбието; третата — лакомията, четвъртата — униението, преяждането, безгрижието; петата — блудодеянието; шестата — гневът; седмата — завистта. И макар от всичките седем да се изхвърля смъртоносна отрова, умъртвяваща душата, все пак отровата на завистта е най-пагубна. Всички останали смъртни грехове има за цел някаква лична изгода; горделивецът, например, иска да се прослави; сребролюбецът дири богатства; лакомникът иска да се насити; безгрижният — да се успокои; блудникът се стреми към сладострастие; яростният — към отмъщение. Само завистта дири не добро за себе си, а зло за ближния. Завистникът би искал да види славния в позор, богатия — беден, щастливия — нещастен. Ето целта на завистта — да види как онзи, комуто завижда, изпада в беда. От друга страна, всички други смъртни грехове доставят някаква наслада, някаква радост на тоя, който ги върши; гордият, например, се радва на славата си, сребролюбецът — на богатството си; лакомникът се радва от вида на вкусните ястия; на ленивеца му се нрави празноделието; блудникът се увлича от похотливост; злобният се удовлетворява при отмъщаване на врага си. А завистта не само не доставя на тоя, когото е обзела, никаква наслада, никаква радост, напротив, тя го изпълня с непреодолима печал. Така „завистта е печал поради благополучието на ближния“. Затуй, че Иаков получава благословията на своя баща Исаака и правото на старшинство — Исав изпада в печал и дири сгода да умъртви Иакова. Затуй, че Лия, Иакововата жена, е многоплодна, се опечалява другата, бездетната Рахил, скарва се с мъжа си и от печал желае да умре.

„дай ми деца, ако ли не, умирам“ (Бит. 30:1). Затуй, че Иосиф, преузнавайки своята слава, предопределена му от Бога в Египет, тълкува пред братята си тайнствените сънища — братята му се опечаляват. Отначало искат да го убият, после отменят това си решение и го захвърлят в яма; а после, като го измъкват оттам, продават го, за да го прокудят от очите си. Затуй, че Давид е убил Голиата, победил е чуждородците и е въздигнал Израилевата слава, — неблагоприятният и завистлив цар Саул започва да тъжи и всячески се опитва да го лиши от живот, ту неведнъж мята по него копие, ту го гони и преследва. И навярно щеше да го убие и да угаси беснуването на своята завист, ако Давид не бе чудесно запазен от Божия покров.

Затуй, че Богочовекът Иисус проповядва истината, изцелява болните, прощава на грешниците, — огорчават се христомразците, книжниците иудейски, и Го корят като богохулник: „какво тъй богохулствува Тоя?“

Един съботен ден Иисус видял, че насрещу Му иде жена, която особено жестоко мъчел дух на недъг осемнайсет години, тъй че, привита ѝ две от тежката си болест, тя вече не можела да вдигне глава и с труд удържала диханието си в уста. Като я видял, Иисус се смилал над нея и я изцелил: „жено, освобождаваш се от недъга си“ (Лука 13:12). И понеже целият народ се възрадва с чувство на благодарност за чудесата Христови — „а целият народ се радваше за всички славни дела, вършени от Него“ (Лука 13:17), то началникът на синагогата взел да негодува, да се гневи, да забранява, почнал да сее плевели сред народа, за да унищожи благоговението и вярата му в Спасителя: „шест дена има, през които трябва да се работи; в тях дохождайте и се лекувайте, а не в съботен ден“ (ст. 14). Та нима за съботния ден е имало някаква заповед, щото в него да не стават чудеса? Нима законът забранявал в тоя ден на болните да се лекуват? Не. Началникът на синагогата говори не от ревност към закона, а от завист към Христа. Той кори силата, действието на чудото, тъй като завижда на славата на Чудотвореца. Сатаната преминал от жената в душата на началника на синагогата. Блажени Теофилакт казва: „сатаната, който отначало бил свързал жената, после свързва началника на синагогата чрез завистта и с неговите уста кори Божието чудо“.

Нима щастието на Иосифа не беше общо благополучие и за неговите братя, както и времето по-късно доказа? Славата, достигната от Давид, не беше ли и слава на Саула, чието царуване той утвърждаваше, побеждавайки враговете му? Чудесата Иисус Христови не бяха ли благодеяние към всички иудеи? То се знае. Но завистливият не обръща внимание на своето благо, защото „завистта не умее да предпочита полезното“, а вижда доброто на ближния и завистливо се опечалява; „завистта е печал заради благополучието на ближния“, тя се старее да преобърне това благополучие в злополучие и в това намира утеха за своята печал. Цел на омразата е да види как онзи, комуто завижда, изпада от щастие в беда.

В пламъка на неугасимия огън горял немилосърдният и безчовечен богаташ, за когото повествува Евангелист Лука (16:23-24). И когато той вдигнал очи към небето и видял бедния Лазар на лоното Авраамово, викнал с жалък глас: „отче Аврааме, смили се над мене, и прати Лазаря да намокри края на пръста си във вода и да ми разхлади езика, защото се мъча в тоя пламък“. Братя, тая молба на богаташа ми се вижда странна. Този горял в такава разпалена пещ, бил отвън обгърнат от пламъци и дишал пламъци, той цял и с тяло и с душа бил пламък — нима на такъв човек като него не му е било ясно, че намокреният във вода пръст на Лазаря не може да му принесе никаква полза? Всички води на изворите, реките и моретата не биха стигнали, за да го разхладят поне малко. В такъв силен пламък е той, а моли за толкоз малко вода! Явно е, че той желае нещо друго и това обяснява светият Златоуст. „Вижда богаташът бедния някога Лазар в състояние на велико блаженство и слава; преди той го е виждал гол и покрит от рани, сега пък го вижда облечен в боготкана украса от божествена светлина, в наслада от вечния живот. Тогова, който някога гладуваше и искаше да се насити от трохите, падащи от масата на богаташа, сега го вижда наситен от божествена слава, всичко туй богаташът вижда и гори от завистта повече, нежели от всички геенски пламък. Ето защо той иска Лазар да дойде при него, макар и за малко, — да раздели с него мъките и Лазар, и той да се отдалечи от лоното Авраамово. И ако това му се бе удало, навярно богаташът щеше да почувствува някаква отрада. За да се уверите в това, обърнете внимание на следното: когато богаташът чул от Авраама, че не може Лазар да иде в ада, понеже помежду им лежи велика пропаст, тогава той казва: „моля ти се тогава, отче, прати го в бащината ми къща“. С тия думи той сякаш говори тъй: ако не може да го пратиш тук, за да стане участник в моите мъки, то прати го поне в моя дом, т. е. в света, в предишния живот, в предишното нещастие, само го отпрати от блаженството на твоето лоно. Да, повтарям ви, той горял повече от завист, нежели от огън геенски. Струва ми се, че богатият трябвало да моли по-скоро да бъде сам приет на лоното Авраамово, а не Лазаря да иска да дойде в мъката. Но завистникът не дири своето благо, не се стреми от мъка към блаженство. „Завистта не умее да предпочита полезното“. Тя дири злото другиму, иска блажения да види в мъки. „Цел на завистта е да види как онзи, комуто завижда, изпада от щастие в нещастие“. Богаташът иска да види Лазаря в ада повече, отколкото себе си — в рая. Защо? Защото „завистта е печал заради благополучието на ближния“. Богословите доказват, че най-голямата мъка на държаните в ада ще е завистта — те ще виждат блаженството и славата Божия, ще съзнават, че навеки са загубили това по своя вина, а пък светците вечно ще им се наслаждават; оттук именно ще се родят плачът и скърцането със зъби, тъкмо в това ще намерят те своята най-голяма мъка, мъката на всички мъки.

Ето такава е страстта на завистника, страст, която от всички останали грехове е най-печална и безотрадна, тъй като тя е едновременно и вина, и наказание за оня, който я притежава. Затова справедливо казва Богословът: „завистта е от всички страсти най-несправедлива и едновременно справедлива. Несправедлива е, защото преследва всички добри неща, справедлива е, защото гори притежаващите я. Нито

ръждата не яде желязото, на което се намира, тъй силно, нито ехидната, кога се ражда, не къса тъй силно с нокти майчината си утроба, както сърцето на завистливия се яде от завистта, както душата му се мъчи и терзае и в тоя, и в бъдещия живот“. Затова твърдя, че не е нужно да се желае на завистника нито изправление в тоя живот, нито наказание в бъдещия. Сама завистта му е за него достатъчно наказание — тук той се мъчи, виждайки достойнството и щастието на ближния; там пък страда, гледайки блаженството на праведните, както богатият — славата на Лазаря на лоното Авраамово. Дотук тази страст е справедлива, понеже мъчи обладателите си. Но когато завистта започне да вреди на ближния, тогава тя причинява на хората велики беди. Примери за това има много. Ще привлека вниманието ви, слушатели, към един от тях. В славния град Атина живеел философ на име Леонтий. Той бил от знатен род, езичник по вяра, занимавал се с астрология и живеел напълно добропорядъчен живот. Преди смъртта си той завещал на сина си всичките си имоти, а на дъщеря си — нищо. И когато го запитали защо се отнесъл по такъв презрителен сякаш начин към слабото същество и не ѝ оставил нищо за зестра, Леонтий отвърнал: „стига ѝ нейното щастие“. Може би той дал такъв отговор като езичник и астролог, основавайки се странните и характерни за неговото време разбирания за звездата, под която се родила дъщеря му. Но, както ще видите, нейното бъдещо щастие било плод на старателното ѝ възпитание, на добродетелите ѝ, на необикновените ѝ дарования — тя наистина достигнала блестящо положение, когато за това се явили благоприятни обстоятелства. Но все пак Атинаида — тъй се зовяла тая дъщеря на философа, — не се удовлетворила от бащиното завещание, но след смъртта на баща си почнала да се съди с брат си, желаейки да обезсили завещанието и да прибере полагащата ѝ се част от родителското имане. Тя напуснала Атина и се упътила към Константинопол, за да подири там правосъдие от царя. Тогава царувал Теодосий Младши. Когато Атинаида била на прием у царя, видяла я царската сестра, славната Пулхерия. Тя забелязала нейното прекрасно лице, честният ѝ поглед, разумността на словата ѝ; от всичко личало, че е дъщеря на философ и при това сама е философ. Пулхерия я възлюбила, милостиво я приела и я обърнала в християнство, като вместо езическото ѝ име Атинаида ѝ дала християнското Евдокия. След като я направила християнка, тя я омъжила за своя брат, Теодосий Младши. И тъй се изпълнили пред всички неоснователните думи на баща ѝ: „стига ѝ собственото ѝ щастие“. От проста атинска езичница тя станала християнка и царица на Константинопол. Лишила се от родителското наследство, а Бог ѝ дал скиптър и корона.

Не трепка ли сърцето ви, братя, като слушате за неизразимото щастие на тая девойка? Но пригответе се за сълзи, за да оплачете нейното велико нещастие. О, завист, завист, как горчива си ти и колко много нещастия носиш на людетe!

Завидели на Евдокия, наклеветили я несправедливо пред царя и нейния мъж, че не ѝ достига вярност и почит към него, и че уж лелее тайна любов към Павлиниан — човек твърде учен и честен, с когото тя действително често беседвала, тъй като сама

обичала науката. Макар и да не повярвал на това царят, но у него се зародило съмнение, и, без да казва нито дума на Евдокия, той търсел сгода сам да се увери. Но чуйте каква случайност станала — случайност печална. Веднъж донесли на царя ябълка с необикновена големина. Царят я изпратил на Евдокия. А тя, без да подозира за каквато и да било клевета срещу себе си, пратила ябълката на Павлиниан, който по това време лежал болен. И когато царят навестил болния Павлиниан и видял там своята ябълка, лицето му се изменило и си излязал оттам гневен и опечален; когато отишъл при царицата, най-напред я попитал къде е ябълката, която ѝ е изпратил. А тя, дали под дяволско въздействие или по Божие допущение, не му явила истината, но му казала, че сама изяла тая ябълка и потвърдила думите си с клетва, като се заклела дори в царското здраве.

Това било достатъчно; царят повярвал на клеветата и тозчас пратил да отсека главата на лежащия в постелята Павлиниан, който не само бил напълно невинен, но даже нищо не подозирал. С Евдокия царят се развел и я пратил на заточение в Иерусалим. И ето тъй дворецът, гдето по-преди царували мир и радост, бил смутен от печал и тревога. Виждате сами от този пример колко зло може да стори завистта, примесена с клевета. Поради завист бил убит невинният Павлиниан, а царицата била разделена от мъжа си, поради завист била поругана добродетелността на вярната жена — разрушена била радостта на мнозина и никой не получил от това и трошица удоволствие. Може ли след такова нещо завистникът и доставящият на бесовете само зла радост да се нарича и да има право да се нарича християнин?

II.

Веднъж попитали един мъдрец кои очи виждат най-добре: черните или сивите, мъжките или женските, човешките или животинските? И той отговорил: най-добре виждат очите на завистливите хора. Те виждат всичко — наблизо, и най-малкото; и онова, що е надалеч; едно само не виждат — доброто, а пък ако го видят, наливат се със сълзи и се стараят да не го виждат, сякаш сами се затварят неволно. Колкото и да се криеш: затваряй се, ако щеш, крий се, безмълвствуй в дома си, бягай в уединено място, в пустинята — и там ще те стигнат очите на завистливия и ще съзрат какво вършиш. Завистливецът има сякаш някакви увеличителни прибори [бинокли], с които вижда много надалече. Къде може да се намери такъв човек, бил той и най-добродетелен и свят, който да няма у себе си макар и нищожен порок? Един само Бог е без грях и чист от сквернота. „Укорителят досяга не само мнозина, но и най-добрите, тъй като единствено Бог е съвършено невинен и недостъпен за страстите“, казва Богословът [Григорий]. Но очите на завистливия виждат у човеците и най-нищожните пороци, дори такива, каквито те никога не са имали у себе си.

В заключение ще си припомним поучението на св. апостол Павел: „Да не бъдем

За завистта

Публикувано от: Никола
Вторник, 02 Март 2010г. 14:24ч.

пустославни, един други да се не дразним, един другиму да си не завиждаме“ (Гал. 5:26). Да не бъдем тщеславни; всеки да знае само своето си; да не се осъждаме един другиго, да не ревнуваме един другиго. Ако един други се ядете, пазете се да не би някак всички да погинете. „Ако пък един други се гризете и се ядете, пазете се да се не изтребите един други“ (Гал. 5:15). Това пророчество се е изпълнило над нас [проповедникът говори за своето отечество — Гърция, но следващите му думи можем основателно да отнесем и към Второто Българско царство, бел. прев.]. Вие знаете, как е погинало величието на нашия народ и славата на царството, обърнете се към неговата история. Нито силите на персийците, нито агарянският меч не щяха да навредят на това царство, ако не бе взаимната завист у гражданите. Когато в семейството, в обществото, в града или в държавата се вмъкне завистта и людете почнат едни на други злобно да си пречат, тогава не са нужни никакви външни врагове, за да им нанесат поражение. „Когато почнем да си завиждаме и да се въоръжаваме едни срещу други, тогава и дяволът не е нужен за нашата погибел“, казва Златоуст.

Заради Бога, в Когото вярваме и Който е Бог на мира и Отец на щедростите, заради Евангелието, което е завет на любовта, заради Църквата, която трябва да бъде място на съгласие и единение, ние трябва да не допускаме в себе си и най-нищожната проява на завист! Да не даваме на враговете повод за злорадство. Филистимците победиха Израилтяните, но в същия ден умря и Саул с челядта си. Израилтяните никога не бяха претърпявали по-страшен крах. Като чу за това нещастие на своя народ, Давид се обърна към свитата си и рече: „Не разказвайте в Гет, не разгласяйте по улиците на Аскалон“ (II Царств. 1:20), да не чуят враговете ни за злата ни беда и да се не възрадват. „Да не тържествуват дъщерите на необрязаните!“ Братя и събратя християни! Да не оголваме нещастията, страданията, виновността и греховете на другите за свое осъждане, „един други да се не дразним, един другиму да си не завиждаме“, да се не радват чуждородците, нашите видими и невидими врагове. Мълчание, състрадание, чувство на дружелюбие!

Но завистта, що порицава, завистта, що раздражня, завистта, що осъжда ближния — тя трябва да бъде прогонена отсред християните! Който има такава страст, той не е достоен дори човек да се именува: колко повече такъв няма право да се зове християнин.

За завистта

Публикувано от: Никола
Вторник, 02 Март 2010г. 14:24ч.

Светител Илия Минятий